

Становище

От проф. дфн Емилия Васил Маринова, Секция „Етически изследвания” ИФС при БАН

Относно: Дисертационен труд на Мария Здравкова Кирова „Бедността сред жените пенсионери в България (2000 – 2015 г.)“ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.3. Философия (Етика)

Представеният дисертационен труд на **Мария Здравкова Кирова „Бедността сред жените пенсионери в България“ (2000 – 2015 г.)** за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.3. Философия (Етика) се състои от увод, изложение в три глави, заключение и библиография. Общият му обем е 185 стандартни страници. В библиографията са посочени 136 заглавия, от които 82 на кирилица и 54 на латиница, а също така и нормативни документи на български и английски език. Публикациите по темата са 3, на български език. Формулирани са научните приноси. Авторефератът е в обем 42 с. и адекватно отразява дисертационния труд. Към автореферата са приложени списък на научните приноси и списък на научните публикации по темата на дисертацията. От приложената научна автобиография се вижда, че дисертантката има участия в научни конференции, школи и др.

Формалните изисквания на закона са удовлетворени.

Подбраната тема е социално значима и болезнена за съвременното българско общество. Водена от разбирането за „множествеността на неравенствата“, авторката се стреми да представи проблема в неговата комплексност и взаимосвързаност. В тези си усилия тя постига онези качества, които степента д-р по философия предполага като научна и **образователна** степен – *компетентност, познаване на теории, автори и подходи, умение за интерпретация, адекватен и коректен научен апарат.*

В същото време **научният** характер на изследването, който се описва в термините на оригиналност и иновативност, е изключително важен аргумент в процедурата по присъждане на научната и образователна степен д-р по философия. Той трябва да присъства в изследването, и то убедително. Задачата не е лесна поради значимостта на

темата и интереса на българските изследователи в областта на социологията, психологията, икономиката, демографията и др. към нея.

Достойнство на представения дисертационен труд е *използването на качествени методи в етичския анализ* – една тенденция, която все по-уверено си пробива път в българската етическа наука. Изследването със средствата на социалната психология има своите важни предимства, които го правят незаменим инструмент за обективно изучаване на морала. То разчита най-вече на качествения анализ, на изучаването на изследвания обект и предмет в дълбочина. Всеки един от прилаганите качествени методи обогатява изследователския инструментариум. Дълбочинното, повествователно интервю (narrative interview), биографическият етнографски метод, историята на семейството, неструктурираното наблюдение (явно и включено), изследването на случаи (case study), фокус груповите дискусии и др. (**Съйкова, Св., А. Атанасов, Е. Ченгелова.** (2014). *Социалните емпирични изследвания. Методологически аспекти.* С., АИ „Проф. Марин Дринов“, с. 180) се превръщат в отработено средство за изучаване на българина в критични ситуации. С голяма вещина и професионализъм изследователят, боравейки с тях, стига до най-интимните пластове на човешката душа. Като използва умело ефективността на качествените методи при малки извадки – 15 – 25 до 30 – 50 души (**Съйкова, Св., А. Атанасов, Е. Ченгелова.** (2014). *Социалните емпирични изследвания. Методологически аспекти.* С., АИ „Проф. Марин Дринов“, с. 23), той може да си позволи да изследва явления, процеси и тенденции, които са свързани с дълбоки човешки преживявания и личностни избори, да се докосне до личностната мотивация, до моралните чувства и до разбирането за добро и зло. Достойнствата на качественото емпирично изследване са интерпретирани и обобщени в изследването на Д. Градев „Критичната социална психология“ (**Градев, Д.** (2012). *Критичната социална психология.* С., Изд. Изток-Запад.).

Обективните методи намират своето място и във висшето образование по етика, което е в духа на съвременните процеси в развитието на етиката. Катедра „Логика, етика и естетика“ на „СУ „Св. Кл. Охридски“ е един от основните носители и стожери на тази тенденция. Използването на устната история и интервюто са познати от дисертациите на Ася Асенова и Йоана Павлова, и двете докторантки на проф. Недялка Видева. Настоящият текст продължава тази традиция и това го прави оригинален и значим. Въпреки и не достатъчно *убедително защитени като метод на етичското изследване*

от Мария Кирова, устната история и интервюто са *добре вписани*, а получените резултати – *успешно интерпретирани и вградени в текста*.

Бих препоръчала на авторката да се задълбочи в *етическите аспекти* на изследваната тема, което предполага по-широк и обстоен анализ на проблемите, успешно маркирани в текста (достойнство на идентичността, достойнство и уязвимост, достойнството като морален статус, стигмата, прикрепена към старостта), а и на такива, които изискват специално внимание (бедността като другост и като несправедливост – Вж: **Драмалиева, В.** (2001). *Справедливостта в етиката и бизнес етиката*. С., „Сиела“).

Имам резерви по отношение на самооценката на докторантката, изложена в така наречените „приносни моменти“, които доста безлично представят постигнатото в представения дисертационен труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: „Бедността сред жените пенсионери в България (2000 – 2015 г.)“ на Мария Здравкова Кирова отговаря напълно на изискванията за придобиването на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.3. Философия (Етика). Като член на Научното жури аз без никакви колебания ще гласувам ЗА присъждането на автора на тази степен.

01.10.2020 г.

Емилия Маринова